

Lansingerland duurzaam

*Duurzaamheidsvisie voor de thema's
Energietransitie, Circulaire Economie
en Klimaatadaptatie*

*Het inzetten op energietransitie,
een circulaire economie en
klimaatadaptatie leidt tot een
toekomstbestendige leefomgeving.*

I Gemeente Lansingerland

Inhoudsopgave

VOORWOORD	05
I 1 INLEIDING	06
I 2 LANSINGERLAND DUURZAAM	11
I 3 ENERGIETRANSITIE	14
3.1 De opgave	14
3.2 Einddoel en mijlpalen	15
3.3 Betrokken stakeholders	20
I 4 CIRCULAIRE ECONOMIE	21
4.1 De opgave	21
4.2 Einddoel en mijlpalen	22
4.3 Betrokken stakeholders	24
I 5 KLIMAATADAPTATIE	25
5.1 De opgave	25
5.2 Einddoel en mijlpalen	26
5.3 Betrokken stakeholders	27
I 6 VERVOLGSTAPPEN	28
I 7 COLOFON	32

Voorwoord

Samen geven wij het goede voorbeeld: kiezen voor duurzaam en de toekomst.

Verbeter de wereld, begin bij jezelf. Dat geldt ook voor Lansingerland. Want ook wij voelen ons verantwoordelijk voor de toekomst van onze planeet. Daar spannen we ons voor in. Met deze duurzaamheidsvisie laten wij zien hoe wij samen met de inwoners en ondernemers Lansingerland klaar maken voor een groene toekomst. Wij stimuleren innovaties die duurzaamheid bevorderen.

Onze gemeente is in 2050 CO₂-neutraal. Wij gaan aan de slag met het verduurzamen van onze eigen gebouwen en accommodaties. Het wagenpark van de gemeente wordt steeds meer elektrisch en wij scheiden ons afval. Onze nieuwe woningen bouwen wij duurzaam en zijn van gas los. Wij wekken steeds meer onze eigen elektriciteit op.

Een CO₂-neutrale gemeente worden wij alleen als wij het samen doen. Elkaar stimuleren, inspireren en samenwerken. Samen zoeken wij naar oplossingen voor een duurzaam Lansingerland, met oog voor elkaar en onze omgeving.

Wij geven het goede voorbeeld en kiezen voor duurzaam waar het kan. Dat doen we bij onze gemeentelijke gebouwen en accommodaties. Maar ook onze woon- en leefomgeving heeft onze aandacht. Samen met verenigingen, scholen, bedrijven en inwoners zoeken wij naar mogelijkheden om te verduurzamen.

Wij kiezen voor parken en pleinen die bestand zijn tegen een hevige regenbui. Wij gaan steeds meer elektrisch rijden en kiezen voor alternatieve energiebronnen. Zo kiezen wij samen voor duurzaam.

Deze duurzaamheidsvisie geeft ons de richting die wij nodig hebben. Voor welke uitdagingen staan we? Waarom kiezen we wél voor het één en niet voor het ander? Wie hebben we wanneer nodig en hoe werken we zo optimaal mogelijk samen om de doelen te bereiken?

Met trots presenteer ik u deze duurzaamheidsvisie, waarvan ik hoop dat deze u ook inspireert. Heeft u vragen, opmerkingen of ideeën? Laat het weten via duurzaam@lansingerland.nl. Want een goede visie blijft in beweging en is flexibel genoeg om mee te gaan met ontwikkelingen.

Namens het gemeentebestuur,

Wethouder Duurzaamheid Albert Abee

1. Inleiding

Lansingerland koestert het dorps karakter.

Lansingerland is ingepast in de parkachtige omgeving waar natuurwaarden een gezond tegenwicht bieden aan verstedelijking rondom de gemeente. Lansingerland groeit in een passend tempo naar een omvang van 75.000 inwoners. Dit betekent de bouw van circa 4.000 tot 7.000 woningen. In ruim opgezette wijken waarin sociale veiligheid en leefbaarheid een hoge prioriteit hebben. Nieuwe woongebieden sluiten zoveel mogelijk aan bij het dorps karakter.

De gemeente Lansingerland versterkt zijn dienstverlening, voorzieningen, infrastructuur en huishoudboekje om inwoners en ondernemers kansen te bieden. Met zicht op een betere toekomst. Een aanpak waarin iedereen meedoet, naar eigen kracht, met eigen inzet en waar nodig met betrokkenheid van de gemeente. Een inzet

die investeert in samenhang, samenwerking en integraliteit van denken. Waarin technische innovatie binnen de tuinbouwsector, duurzaamheid en vestigingsklimaat speerpunten van economisch beleid zijn. Dit perspectief is voor de gemeente Lansingerland uitgangspunt voor onze visie op duurzaamheid.

Wij dragen bij aan het behalen van onze duurzaamheidsdoelstellingen door onze CO₂-uitstoot te verminderen. Dit doen wij door in te zetten op de energietransitie. Maar ook willen we de hoeveelheid afval die wij produceren terug brengen door te werken aan een circulaire economie. We bereiden ons voor op de gevolgen van de versnelde klimaatverandering door onze omgeving klimaatadaptief in te richten. Het gaat hier stuk voor stuk om veranderingen die voor iedereen direct merkbaar en zichtbaar zijn in de directe leefomgeving. Dit heeft gevolgen voor onze inwoners en bedrijven.

Doelstelling

In deze visie zetten we uiteen waar de gemeente Lansingerland wil staan in 2050. Dit lijkt wellicht nog ver weg. De opgave is echter dermate groot, dat we nu in dit document de koers uitzetten en bepalen waar we op inzetten om ons doel te bereiken. Deze visie bevat daarom een aantal markeringspunten richting 2050. Voor de korte termijn vertalen we de visie in een concreet uitvoeringsprogramma en evalueren we periodiek de voortgang. Vanaf 2021 zal duurzaamheid ook integraal onderdeel uitmaken van onze omgevingsvisie en ons omgevingsplan.

Mondiale doelen

Eind september 2015 heeft de Verenigde Naties een nieuwe mondiale agenda aangenomen die een eind moet maken aan armoede, ongelijkheid en klimaatverandering. Dat zijn zeventien 'Sustainable Development Goals' of Duurzame Ontwikkelingsdoelen om de wereld tot 'een betere plek te maken in 2030'. Onze visie duurzaamheid sluit aan bij de zeventien duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. Onze visie en ons routeplan hebben de sterkste relatie met de hieronder benoemde zes Sustainable Development Goals.

Duurzame steden en gemeenschappen

Dit doel is een overkoepelend duurzaamheidsdoel waar gemeenten een cruciale rol in spelen, en is daarmee verweven in alle thema's in deze visie.

In het gehele document

Betaalbare en duurzame energie

We werken aan betaalbare, betrouwbare en duurzame energie voor iedereen.

Terug te vinden in 3. Energietransitie

Industrie, innovatie en infrastructuur

We stimuleren een hoogwaardige duurzame infrastructuur

Terug te vinden in 3. Energietransitie, mobiliteit

Verantwoorde consumptie en productie

We nemen actief onze rol in het verduurzamen van consumptie- en productiepatronen

Terug te vinden in 4. Circulaire economie

Klimaatactie

We bestrijden klimaatverandering en de effecten ervan.

Terug te vinden in 3. Energietransitie 5. Klimaatadaptatie

Geen honger

Subdoel 2.4: Duurzame voedselproductiesystemen bevorderen.

Terug te vinden in 3. Energietransitie

Keuze voor de drie hoofdthema's

In lijn hiermee hebben de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Unie van Waterschappen (UvW) en het Interprovinciaal Overleg (IPO) een gezamenlijke investeringsagenda van gemeenten, waterschappen en provincies opgesteld voor de kabinetsformatie 2017, 'Naar een duurzaam Nederland'. De drie hoofdthema's hieruit zijn de focusgebieden die wij hanteren voor onze duurzaamheidsvisie: Energietransitie, Circulaire economie en Klimaatadaptatie. We lichten deze thema's verder toe in de volgende hoofdstukken.

Rol en invloed gemeente

Het inzetten op energietransitie, een circulaire economie en klimaatadaptatie leidt tot een toekomstbestendige leefomgeving. De gemeente Lansingerland kan de doelen uit deze visie alleen bereiken door samen te werken.

Daarom is de gemeente Lansingerland aan de slag gegaan met diverse partners en gaan we de samenwerking verder intensiveren. Het is van cruciaal belang dat de woningbouwcorporatie, particulieren, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden initiatieven nemen en investeren in duurzaamheid. We gaan er vanuit dat het Rijk en provincie voldoende middelen inzetten voor de landelijke aanpak. De gemeente Lansingerland zet de extra lokale middelen vooral in om de gemeentelijke doelen te bereiken.

Gemeente Lansingerland kan op drie domeinen invloed uitoefenen: de eigen bedrijfsvoering, op de fysieke leefomgeving en in de lokale economie. De mate van invloed en het effect variëren per domein. In onderstaande figuur is dit schematisch weergegeven:

Gemeentelijke bedrijfsvoering	Grondgebied Ontwikkeling & beheer	Lokale economie Inwoners & bedrijven
Invloed hoog	Invloed redelijk	Invloed beperkt
Effect beperkt	Effect redelijk	Effect hoog

Wij stimuleren samenwerking die leidt tot verduurzaming.

Het effect van het verduurzamen van de gemeentelijke bedrijfsvoering is relatief beperkt, alhoewel onze invloed hier hoog is. De effecten van de gemeentelijke investeringen in het beheer van de buitenruimte en de ontwikkeling van gronden en energievoorzieningen zijn veel groter en de invloed is redelijk. In het

ene project heeft de gemeente veel invloed en voor het andere project moet de samenwerking gezocht worden. Voor de lokale economie / en het gedrag van inwoners en bedrijven geldt dat we invloed uitoefenen door samenwerking en dialoog met hen. Het effect is heel hoog, maar de invloed van de gemeente is in veel gevallen beperkt.

De rol van de gemeente

De rol van de gemeente verschilt per onderwerp. In het algemeen kunnen wij de volgende rollen aannemen:

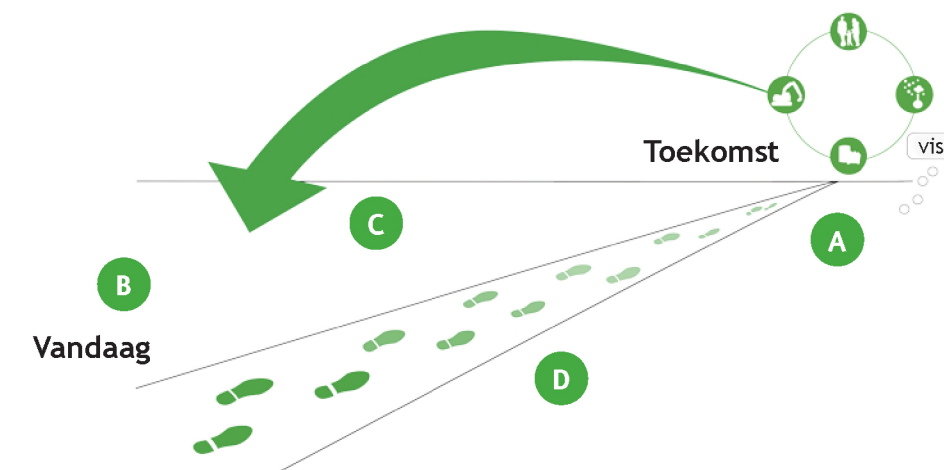
Rol gemeente	Omschrijving
Wetgever	Voorschrijven door kaders, regels en voorschriften te stellen en op te leggen. Uitvoering door anderen.
Eigenaar	Beheren, ontwikkelen en zelf doen. Regie en organisatie ligt volledig bij de gemeente.
(Co-)Financier	Financieren door geld vrijmaken om initiatieven op gang te brengen en te houden bijv. subsidieregeling en revolverende fondsen.
Facilitator	Aanjagen, organiseren en samenwerking zoeken. Ondersteunen zonder inzet van financiële middelen.

Aanpak

Voor de thema's energietransitie, circulaire economie en klimaatadaptatie geldt dat we aan de vooravond staan van een enorme transitieopgave. Om een dergelijke transitieopgave goed te doorlopen gebruiken wij The Natural Step-methodiek. De methodiek gaat uit van het zogenaamde ABCD-proces. Door middel van 'backcasting' (terugredeneren) wordt de langetermijnvisie gebruikt om te bepalen welke acties we nu moeten ondernemen. Stapsgewijs wordt vervolgens bekeken waar we nu staan en wat er nodig is om het einddoel te behalen. Deze methodiek leidt tot een degelijk en begrijpelijke visie.

De duurzaamheidsvisie is tot stand gekomen door een gefaseerde aanpak waarbij belangrijke stakeholders van binnen en buiten de gemeentelijke organisatie zijn betrokken. Door middel van werksessies per thema zijn met medewerkers van de gemeente de eerste bouwstenen voor deze visie geleverd. Vervolgens zijn deze bouwstenen verrijkt en aangevuld op heidagen met stakeholders vanuit de Lansingerlandse samenleving.

- A** Bewustwording en succes
- B** Huidige realiteit
- C** Creatieve ideeën
- D** Aan de slag

2. Lansingerland duurzaam

*In 2050 is
Lansingerland een
groene gemeente.*

Lansingerland is in 2050 een groene gemeente, waarbij het innovatieve karakter optimaal is ingezet en de transitie is gemaakt naar een toekomstbestendige leefomgeving en het versterken van de unieke Lansingerlandse identiteit. We focussen hierbij op de volgende drie thema's:

Energietransitie

Circulaire economie

Klimaatadaptatie

Leeswijzer

In hoofdstuk twee verwoorden wij onze visie op de drie thema's energietransitie, circulaire economie en klimaatadaptatie. Tevens introduceren wij de domeinen waarin de drie thema's plaatsvinden.

In hoofdstuk drie, vier en vijf behandelen wij de thema's energietransitie, circulaire economie en klimaatadaptatie. Ieder hoofdstuk kent een gelijke opzet:

een introductie van het onderwerp, een korte beschrijving van de huidige stand van zaken, een visie voor 2050 met een aantal afgeleide doelen en de belangrijkste bouwstenen om de doelen te bereiken. Tenslotte worden ook de stakeholders per thema benoemd. We besluiten met hoofdstuk zes waarin de belangrijkste vervolgstappen om deze visie te implementeren zijn beschreven.

Energietransitie

Ingegeven door de gevolgen van klimaatverandering, de grondstoffenschaarste en de zorg om de luchtkwaliteit vindt er in Nederland een transitie plaats naar het gebruik van duurzame en hernieuwbare bronnen voor het opwekken van energie. De invulling voor onze elektriciteitsvraag, het verwarmen van onze huizen en bedrijven en onze mobiliteitsbehoefte vraagt hiermee om een radicaal andere energievoorziening. Fossiele brandstoffen als steenkolen, olie en aardgas zullen op grote schaal uitgefaseerd worden om het uiteindelijke doel te behalen: een CO₂-neutrale energievoorziening in 2050. Wij stappen over op duurzame energiebronnen zoals zon, wind, duurzame biomassa, geothermie, thermische energie uit oppervlaktewater (TEO), waterstof en gebruiken wij warmte uit reststromen van de industrie. In deze visie betekent de energietransitie dus met name de overgang van het gebruik van fossiele bronnen naar energie uit hernieuwbare bronnen.

Circulaire economie

In 2050 hebben we een circulaire economie. Grondstofkringlopen zijn dan optimaal gesloten, met een zo hoog mogelijk behoud van waarde. Door een 'sharing economy' worden zaken als auto's, gebouwen en apparatuur gedeeld. Producten aan het einde van hun levensduur worden gereviseerd ('refurbished') of onderdelen worden hergebruikt. Dit geldt ook voor de eigen bedrijfsvoering van de gemeente en alle bouwprojecten in onze gemeente. Bewoners en bedrijven gebruiken, leasen en

verkopen circulaire producten. Daarvoor gaan we andere verbindingen aan met bestaande partners en leggen we contacten met nieuwe partners.

Klimaatadaptatie

Ons klimaat verandert en we merken de gevolgen in toenemende mate binnen onze gemeente: met name een stijging van de temperatuur; waardoor het warmer en droger wordt op aarde. De regen die valt, komt vaker in grote hoeveelheden tegelijk naar beneden, in zogeheten piekbuien. Deze veranderingen hebben grote gevolgen voor mensen, planten en dieren. Urgente gevolgen zijn onder meer: hittestress, uitval (van delen) van vitale en kwetsbare functies in infrastructuur en industrie, mogelijke oogstschade in de land- en tuinbouw, gezondheidsverlies en afname van biodiversiteit. Klimaatadaptatie gaat over de aanpassing aan klimaatverandering, met als doel om de negatieve effecten hiervan op te vangen. Zo ontstaat een zekere mate van klimaatbestendigheid.

Door de inzet op de thema's energietransitie, circulaire economie en klimaatadaptatie hebben we ook voor de toekomst de kwaliteit van wonen en onze aantrekkelijke leefomgeving weten te behouden en daarbij de impact op het milieu en klimaat weten te minimaliseren.

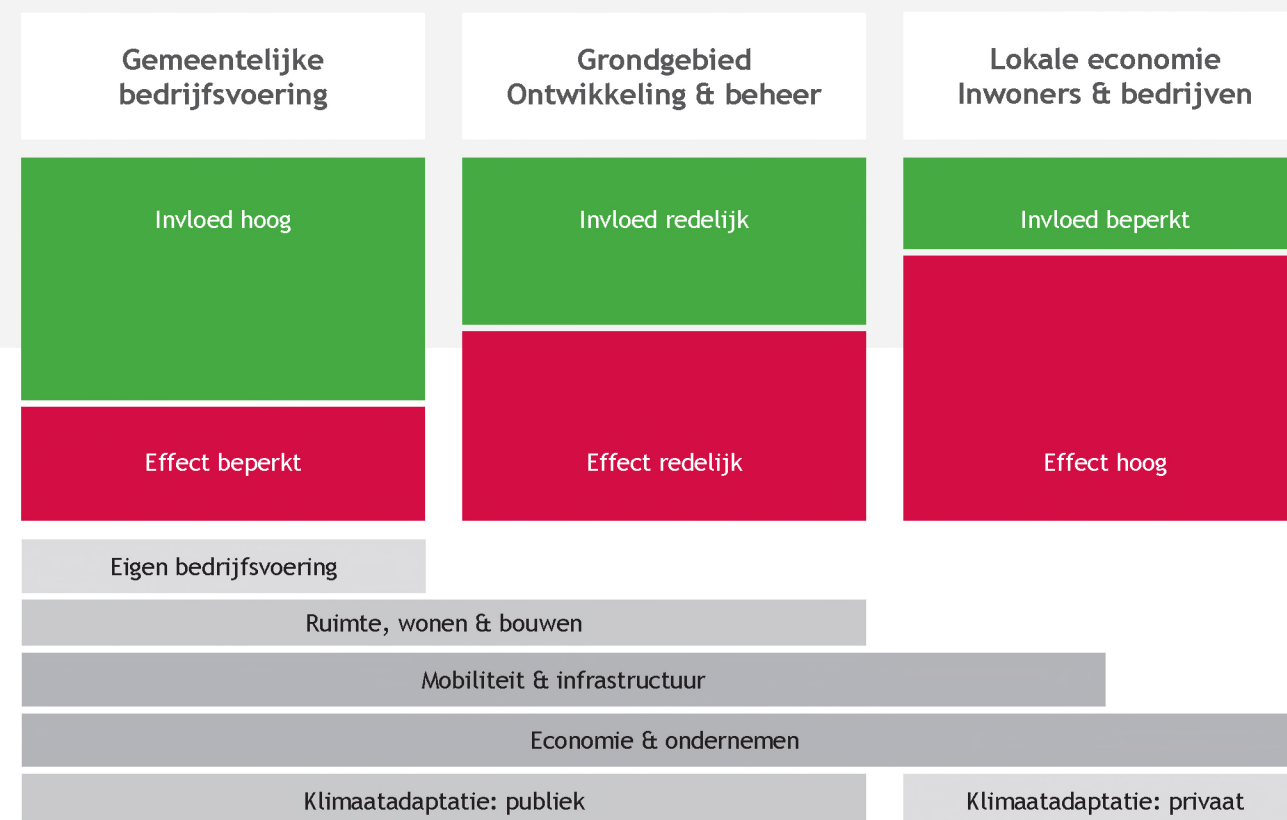
De invulling van deze drie thema's hebben we gestructureerd door het in te delen in verschillende domeinen, zoals hieronder afgebeeld.

Einddoel	Duurzaam Lansingerland		
Pijlers	Energie transitie	Circulaire economie	Klimaatadaptatie
Domeinen	Ruimte, wonen & bouwen	Ruimte, wonen & bouwen	Ruimte, wonen & bouwen
	Economie & ondernemen	Economie & ondernemen	
	Eigen bedrijfsvoering	Eigen bedrijfsvoering	
	Mobiliteit & infrastructuur		

De invloedssfeer van de gemeente

De invloedssfeer van de gemeente verschilt per domein. Dit is weergegeven in onderstaande afbeelding.

3. Energietransitie

**Wij zijn in
2050 volledig
CO₂-neutraal.**

De energietransitie betekent een overgang van fossiele bronnen naar energie uit hernieuwbare bronnen. De focus ligt hierbij op de elektriciteitsvraag en de warmtevraag van onze inwoners, bedrijven en onze eigen energievraag. Daarnaast omvat het de energievraag van mobiliteit binnen de gemeentegrenzen.

3.1 De opgave

Met de ratificering van het Klimaatakkoord van Parijs is ingezet op beperking van de opwarming van de aarde tot 1,5 tot 2 graden ten opzichte van het pre-industriële niveau. De Nederlandse bijdrage aan dit doel bestaat uit een besparing van het finale energieverbruik met gemiddeld 1,5 procent per jaar. We hebben het doel om te voldoen aan de Parijs-doelstellingen (80-95% CO₂ reductie in 2050 t.o.v. 1990. Met als tussenstap een CO₂ reductie van 49% in 2030 t.o.v. 1990. Meer dan de helft van alle CO₂-uitstoot ontstaat in en rondom steden.

Het Rijk gaat er vanuit dat de decentrale overheden (gemeenten, provincies en waterschappen) zelf een klimaatbeleid voeren. Het Rijk ondersteunt dit. In het klimaatakkoord is afgesproken dat gemeenten een regionaal afgestemde bijdrage leveren aan de nationale klimaatdoelen. Lansingerland werkt in regionaal verband samen aan de Regionale Energie Strategie (RES) binnen de regio Rotterdam/Den Haag (binnen de contour van de MRDH). In de RES wordt samengewerkt met de Greenport West-Holland, het havenindustriële complex en de MRDH

rond mobiliteit. De RES biedt handelingsperspectief voor lokale acties en inzicht in en kansen voor synergie en slimme energievoorziening. Halverwege 2019 is de RES voor de regio Rotterdam/Den Haag gereed.¹

3.2 Einddoel en mijlpalen

Einddoel (Visie 2050)

In 2050 is de gemeente Lansingerland volledig CO₂-neutraal. Dat wil zeggen dat de energie die wordt gebruikt, volledig wordt opgewekt uit hernieuwbare bronnen. Deze hernieuwbare bronnen komen zoveel mogelijk uit de gemeente zelf.

Om de doelstellingen te behalen wordt de 'trias energetica' gehanteerd:

1. Energie besparen
2. Hernieuwbare bronnen benutten
3. Onvermijdbare koolstofbronnen zo gebruiken dat ze zo min mogelijk CO₂-uitstoot veroorzaken.

De doelen en maatregelen op dit vlak beschrijven we aan de hand van vier domeinen:

- *Economie en ondernemen,*
- *Gemeentelijke bedrijfsvoering,*
- *Ruimte, wonen en bouwen,*
- *Mobiliteit.*

Domein Ruimte, Wonen en Bouwen

Mijlpalen

Van het totale energieverbruik in Nederland komt ongeveer één derde voor rekening van woningen en gebouwen. Aan het einde van deze kabinetsperiode worden 30.000 - 50.000 bestaande woningen per jaar gasvrij gemaakt of in ieder geval zodanig energie-efficiënt dat ze op korte termijn gasloos gemaakt kunnen worden. In Lansingerland staan momenteel zo'n 23.000 woningen. In 2050 verwachten we meer dan 30.000 woningen te tellen. Op dit moment bevindt de energietransitie zich in de opstartfase. Voor gasloze nieuwbouw sluiten wij ons aan op het rijksbeleid. Voor bestaande bouw wordt er nu vooral geëxperimenteerd met technieken om van het gas los te koppelen. Het is onze verwachting dat met opgedane ervaring, het meer beschikbaar komen

van nieuwe technieken en betere financieringsmogelijkheden het aantal woningen dat van het gas los gekoppeld kan worden per jaar zal toenemen. Wij verwachten dat rond 2030 al 1.000 woningen per jaar van het gas worden losgekoppeld. Hiermee is in 2050 de volledige woningvoorraad CO₂-neutraal. Daar horen de volgende doelstellingen bij:

- 2019: De duurzaamheidsinstrumenten GPR-gebouw en -stedenbouw worden de standaard in de ambitiesbepaling en beoordeling van nieuwbouwplannen.
- 2020: Nieuwbouw voldoet verplicht aan BENG-norm
- 2021: Huursector corporaties zorgen er voor dat in 2021 hun woningvoorraad gemiddeld energielabel B heeft.²
- 2021: Lokaal energietransitieplan, waarin bij voorkeur per wijk wordt bepaald wat de warmtebron wordt en per wanneer het gasnet wordt afgesloten.³
- 2025: Een pilot afgerond waarbij minimaal 500 bestaande woningen aardgasvrij zijn gemaakt.
- 2030: minimaal 15.000 bestaande woningen aardgasvrij⁴
- 2045: bijna alle 30.000 bestaande woningen aardgasvrij
- 2050: CO₂-neutrale gebouwde omgeving waarbij alle gebouwen aardgasvrij zijn gemaakt.

Dit bereiken we door:

- Geen vergunningen af te geven om nieuwbouwwoningen op het aardgas aan te sluiten (vanaf 1 juli 2018)⁵
- Opstellen van een warmtevisie in 2019 en het vertalen van de warmtevisie naar een lokaal energietransitieplan in 2021, met daarin de verwachte beste alternatieven voor aardgas per wijk, passend bij de planhorizon van het Rijk.
- Onderzoeken wat bedrijven en inwoners nodig hebben en hen stimuleren hun gebouwen en woningen te verduurzamen. Voor financiële prikkels sluiten we aan bij subsidies van Rijk en provincie.
- Voorlichting en stimuleren van bewoners door energiefacés, voorlichtingsavonden, energieloket, website, et cetera.
- In 2018 te starten met de introductie van de duurzaamheidsinstrumenten GPR-gebouw en stedenbouw.
- Duurzame gebiedsontwikkeling te stimuleren door de uitvoering van de richtlijnen duurzame gebiedsontwikkeling (DGO).
- Herziening Leidraad Inrichting Openbare Ruimte aan te vullen met duurzaamheid.

¹ Voorstel voor hoofdlijnen van het klimaatakkoord (juli 2018)

² Convenant energiebesparing huursector

³ Een verplicht programma in de Omgevingswet

⁴ Wet Voortgang Energietransitie (VET)

⁵ <http://infographics.rvo.nl/beng/>

Woningen van het gas los

In lijn met de nieuwe wetgeving zal nieuwbouw niet meer worden aangesloten op het aardgas, tenzij er zeer zwaarwegende technische bezwaren zijn. De eerste gasloze wijken worden momenteel ontwikkeld en gebouwd. Bij woningbouwprojecten met bestaande afspraken, stimuleren we ontwikkelaars gebruik te maken van de inkeerregeling van Stedin. Hiermee wordt voorkomen dat aardgasnetten worden aangelegd.

Voor de bestaande wijken ontwikkelen we energietransitieplannen met daarin de verwachte beste oplossingsrichting per wijk inclusief de verwachte tijdshorizon. We combineren natuurlijke vervangmomenten/renovatie bij bestaande bouw zoveel mogelijk slim met het gasloos maken (bijvoorbeeld bij het vervangen van riolering of aardgasleidingen). We onderzoeken de mogelijkheid om deel te nemen aan een proeftuin voor bestaande woningen. Het is onze ambitie om minimaal 500 bestaande woningen aardgasvrij te maken.

Het streven is om in 2030 minimaal 15.000 woningen van het aardgas losgekoppeld te hebben. In 2045 zijn in principe alle woningen losgekoppeld van het aardgas. In uitzonderlijke gevallen zal er nog fossiele brandstof nodig zijn omdat er nog geen alternatieven voorhanden zijn of de woningen te ver af liggen van een warmtebron. In 2050 zullen de fossiel gestookte warmtebronnen los zijn gekoppeld van het warmtenet, waarmee de opgewekte energie echt duurzaam is.

Bewoners aan zet

Onderdeel van de energietransitie is dat gebouweigenaren zich zelf verantwoordelijk voelen voor het CO₂-neutraal maken van de eigen omgeving. De gemeen-

De gemeente steunt lokale initiatieven.

te zal gebouweigenaren woningcorporaties, burgers, bedrijven, instellingen en overheden ondersteunen bij energiebesparing. We gaan een campagne opzetten om bewoners bewust te maken van de gevolgen van een aardgasvrije gemeente. Dit heeft al geleid tot verduurzaming van enkele honderden huishoudens. Dit doen we door lokale initiatieven van bewoners en bedrijven te ondersteunen. Zo ondersteunen we een pilot voor een innovatief concept om woningen CO₂-neutraal te maken. Via de website bieden we inwoners ondersteuning bij verduurzaming van hun eigen woning. Ook gaan we de wijken in en geven we voorlichting en stimuleren van bewoners door energiecafés,

voorlichtingsavonden, communicatie bij collectieve inkoop zonnepanelen, et cetera. De Transitievisie Warmte gaat een belangrijke rol spelen in de communicatie richting de bewoners.

Financiële ondersteuning

We onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor financieringsarrangementen aan particulieren voor de verduurzaming van huizen. Bijvoorbeeld door het opzetten van een revoluerend fonds en door het verder vergroenen van onze leges. Tot en met 2019 krijgen inwoners die hun huis met een energieprestatiecoëfficiënt (EPC) van 0 of lager (ver)bouwen tot een bepaald budget 100% korting op bouwleges. Vanaf 2020 moet alle nieuwbouw een Bijna CO₂-neutraal Gebouw (BENG) zijn. In 2020 doen we een nieuw voorstel voor stimuleringsmaatregelen, passend bij de situatie en wetgeving. Rijksbreed worden de mogelijkheden onderzocht voor gebouwgebonden financiering voor verduurzamingsmaatregelen.⁹

Domein Economie en ondernemen

Mijlpalen

De grootste bijdrage aan de klimaatneutraliteit van onze gemeente kan worden geleverd door de innovatie in de glastuinbouwsector. Wij zien de energietransitie in deze sector als de ruggengraat van de klimaataanpak in Lansingerland. Er zijn vele initiatieven in deze sector waaraan wij een actieve bijdrage willen leveren c.q. ondersteunen. Hierbij willen wij actief de rol van regisseur (verbinden en organiseren) op ons nemen. Zo werken we mee aan de doelen die we met de sector hebben afgesproken. Deze en andere doelstellingen die we onszelf stellen:

- 2020: Nieuwe kassen klimaatneutraal, en 50% energiebesparing bij bestaande kassen⁶
- 2025: Duurzame energie is een integraal onderdeel van onze ruimtelijke opgave en heeft een plek in onze omgevingsvisie
- 2030: Glastuinbouw: gemeente dekkend warmtenet. 40% minder CO₂ uitstoot t.o.v. 2013
- 2030: 12% van ons elektriciteitsverbruik wordt binnen de gemeente opgewekt
- 2035: Energievoorziening van de gebouwde omgeving CO₂ neutraal⁷
- 2050: 25% van ons elektriciteitsverbruik wordt binnen de gemeente opgewekt⁸ en 75% wordt buiten de gemeentegrenzen duurzaam opgewekt. De glastuinbouwsector opereert klimaatneutraal.¹
- 2050: Alle bedrijven opereren CO₂-neutraal

Dit bereiken we door:

- In te zetten op het verduurzamen van de warmteopwekking, zowel collectieve warmteoplossingen (centraal en lokaal) als individueel. Het gaat om verschillende vormen van bodemenergie, zonnewarmte en omgevingswarmte. De benutting van fossiele restwarmte uit het havengebied kan in de transitiefase hier een bijdrage aan leveren.
- Prioriteit te geven aan de handhaving van de duurzaamheidseisen voor bedrijven uit de Wet milieubeheer.
- De alternatieve bronnen voor energieopwekking binnen onze gemeente in beeld te hebben.
- Ons in te spannen om 25% van de benodigde elektriciteit duurzaam op te wekken binnen de gemeente.

Glastuinbouw

In Lansingerland vindt veel economische activiteit plaats. De glastuinbouwsector speelt hier een belangrijke rol in. We helpen de ondernemers om de energievraag van deze

Wij bieden ondernemers de kans om te verduurzamen.

sector te verminderen en te verduurzamen. Ook kijken we naar de kansen om de warmtevoorziening van de glastuinbouwsector te koppelen aan de warmtevraag van de woningen en de bedrijven in de gemeente. Omdat de mogelijke oplossingen vaak breder zijn dan onze gemeentegrenzen, werken we hiervoor regionaal samen. Zo werken we samen met andere tuinbouwgebieden om uitvoering te geven aan de doelstellingen van het Energieakkoord Greenport West-Holland. Samen met de sector hebben we de Warmte Samenwerking Oostland opgericht, waarbij we met gemeente Pijnacker-Nootdorp, LTO Glaskracht en andere stakeholders samenwerken aan een gebiedsdekkend netwerk van warmteleidingen voor de tuinbouwgebieden in onze gemeentes. We zullen hierbij aanhaken op de regionale warmteleiding: een bovenregionaal netwerk voor warmte afkomstig uit duurzame energiebronnen, zoals geothermie en restwarmte uit de Rotterdamse haven. Ook speelt de glastuinbouw een belangrijke rol binnen de Regionale Energie Strategie (RES).

Overige bedrijven

We stimuleren bedrijven energie efficiënt te gebruiken. Voor de vastgoedsector (zakelijk en maatschappelijk vastgoed) geldt de Wet milieubeheer. Die verplicht tot besparende maatregelen als deze zich binnen vijf jaar terugverdienen. Handhaving van de Wet milieubeheer krijgt komende jaren prioriteit vanuit de DCMR.

Hernieuwbare energiebronnen

De energieagenda van de provincie Zuid-Holland onderscheidt vijf bronnen van duurzame energie: warmte, wind, zon, biomassa en water. Om onze gemeentelijke doelstelling te halen zullen we ook in moeten zetten op grootschalige hernieuwbare energieopwekking. De Regionale Energie Strategie (RES) is een instrument om te komen tot een regionaal afgestemde bijdrage aan de nationale klimaatdoelen. Onderzocht wordt wat de regionale opgave is en wat ruimtelijke-, energetische- en economische kansen zijn. De RES is vooral een aanvulling op de lokale en sectorale aanpakken. Een instrument om uitvoering van energiemaatregelen te stroomlijnen en te versnellen.

Voor warmte is het zaak om aan te sluiten bij (boven) regionale mogelijkheden voor warmtenetten en ruimte te geven aan geothermie en warmte-koudeopslag. Geothermie is gereguleerd in de Mijnbouwwet, hier heeft de gemeente slechts een beperkte rol in. Voor warmte-koudeopslag is de provincie in beginsel bevoegd, maar de gemeente kan hier op termijn een rol spelen door gebiedsgericht een masterplan voor de ondergrond vast te stellen. Hiermee ordenen we de ondergrond waardoor maximaal gebruik kan worden gemaakt van WKO.

Onze doelstelling start met een forse besparing van 35% op ons energiegebruik. Er blijft dan nog ongeveer 2700 TJ op te wekken duurzame elektriciteit nodig om te voldoen in onze energie behoefte. Zelfs als we er vanuit gaan dat driekwart van de energiebehoefte buiten onze gemeente wordt opgewekt, bijvoorbeeld door wind op zee, blijft er een enorme opgave van circa 600TJ over. Voor een deel kan in deze elektriciteitsbehoefte voorzien worden door het plaatsen van zonnepanelen op daken. Zeker de daken van de grote transport en logistiek bedrijven binnen onze gemeente bieden kansen voor grootschalige opwekking van zonne-energie. Hiermee kan ongeveer 40% van de beoogde 600TJ opgewekt worden.

Om de doelstelling van 25% duurzame elektriciteit op te wekken binnen onze gemeente te behalen, is het nodig om naast zonnepanelen op daken ook gebruik te maken van een mix van windenergie en zonnevelden. Hierbij staat de benodigde opwek gelijk aan ongeveer 14 windturbines van 3 MW of circa 100 tot 140 hectare zonnevelden.

Voor windenergie hebben we in 2018 een beleids- en toetskader wind vastgesteld en hebben we van de provincie de bevoegdheid gekregen om zelf regie te houden op onze windopgave. We stimuleren ontwikkelaars om met een aanvraag te komen en dragen bij aan de burgerparticipatie. We stellen onze grondeigendommen waar mogelijk ter beschikking voor het plaatsen van windturbines. Door technische beperkingen vanuit de luchtvaart en leidingeigenaren lijken de mogelijkheden op dit moment beperkt.

Voor zonneweides hebben we nog geen beleid. We onderzoeken of het mogelijk is met een pilot een zonneveld te realiseren (mogelijk als tijdelijke invulling of op 'restpercelen' of als dubbel grondgebruik). Onze focus ligt echter op zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven.

Daarnaast onderzoeken we de mogelijke bronnen waar we nu nog niet (optimaal) gebruik van maken, zoals warmte uit oppervlaktewater (TEO), groen gas, waterstof en biomassa.

Domein Gemeentelijke bedrijfsvoering

Mijlpalen

De energietransitie laat een beweging van onderop zien: de 'energieke samenleving'. Burgers en bedrijven willen in de eigen omgeving een bijdrage leveren. Zij treffen maatregelen in eigen woning of vastgoed of organiseren zich in een lokale energiecoöperatie om gezamenlijke projecten in gang te zetten. De gemeente ondersteunt de energietransitie vanuit de samenleving. De gemeente Lansingerland geeft daarbij zelf het goede voorbeeld door het CO₂-neutraal maken van de eigen gebouwen en de openbare ruimte. De doelstellingen die we daarbij hebben:

2018: Duurzaamheid is een vast selectiecriteria bij onze aanbestedingen. Dit is al vastgelegd in ons inkoopbeleid.

2020: Zonnedaken gerealiseerd op alle gemeentelijke gebouwen, waar dit technisch mogelijk is. We gaan uit van meer dan 700 zonnepanelen op gemeentelijk vastgoed.

2025: Alle concessies voor doelgroepenvervoer zijn zero-emissie. Waar technisch mogelijk worden

voor het eigen wagenpark alleen nog maar voertuigen aangeschaft met zero-emissie.
2035: Het gemeentelijk vastgoed is aardgasloos.
2050: De eigen bedrijfsvoering is volledig CO₂-neutraal.

Dit bereiken we door:

- Het bestaande beleid met betrekking tot duurzame inkoop en aanbesteding te continueren
- Het opstellen van een ambitie en plan voor de verduurzaming van ons eigen vastgoed.
- Bij alle investeringen in de openbare ruimte af te wegen of deze bijdrage aan duurzaamheid en de doelen van de lokale klimaatopgave.
- Implementatie van de richtlijn duurzaam inrichten openbare ruimte (DIOR).
- Door extra in te zetten op een actieve en permanente communicatie en ondersteuning van duurzame initiatieven. Bestuurlijk en ambtelijk vergt dit de komende bestuursperiode extra inzet.

Gemeentelijke mobiliteit

Bij vervanging van het gemeentelijk wagenpark wordt bij voorkeur gekozen voor een model op hernieuwbare energie (elektrisch, waterstof of biobrandstof). Dit geldt voor het beheer van de buitenruimte en het vervoer van de overige medewerkers. Momenteel leasen wij een elektrische deelauto en zijn bezig om dit aantal uit te breiden tot vier. Zo kunnen onze medewerkers emissieloos en kostenefficiënt naar afspraken. Door vooruitgang in techniek zullen ook steeds meer voertuigen en materieel van de buitendienst vervangen worden door een zero emission alternatief.

Het thuiswerken en flexibel werken staat centraal bij de ontwikkeling van de organisatie. Op deze manier dragen wij bij aan het terugdringen van het woon- werkverkeer.

Bij iedere vervanging heeft dit de voorkeur, tenzij er technische beperkingen zijn. Het tempo wordt bepaald door de snelheid van innovaties bij de fabrikanten.

Buitenruimte

Bij vervanging van infrastructuur wordt gekozen voor energiezuinige alternatieven. Bij reconstructies wordt straatverlichting bijvoorbeeld altijd vervangen voor een energiezuinig alternatief (zoals LED) en gedimd in de nachtelijke uren, tenzij dat technisch niet mogelijk is.

Verduurzamen gemeentelijk vastgoed

We stellen de mogelijkheden en ambitieniveaus voor het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed vast. We hebben de mogelijkheden tot verduurzaming per gebouw laten onderzoeken, bijvoorbeeld door het plaatsen van zonnepanelen, isolatie, verduurzamen van de gebouwverwarming en het vervangen van de verlichting door een energiezuinige variant. Momenteel werken we dit uit in een ambitie en voorstel voor de verduurzaming van het vastgoed.

Ondersteunen burgerinitiatieven

We werken samen met de lokale energiecoöperatie Nieuwe Lansinger Stroom. We zijn regelmatig met hen in gesprek over mogelijkheden om hun activiteiten verder te faciliteren. Maar ook andere inwoners worden uitgedaagd om te komen met grote of kleine initiatieven. We streven ernaar dat de gemeentelijke regels zo min mogelijk belemmerend zijn voor deze initiatieven.

Domein Mobiliteit

We zetten in op het verduurzamen van mobiliteit, bijvoorbeeld door aantrekkelijk openbaar vervoer, fietsgebruik en zero-emissie vervoer. Daarbij zorgen we dat ons beleid past binnen de bredere visie van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH). Bij de inrichting van nieuwe wijken en infrastructuur houden we rekening met openbaar vervoer, fietsverbindingen en de vervoersbehoeften van de toekomst. De ontsluiting met openbaar vervoer naar omliggende gemeentes is de laatste jaren sterk verbeterd, met name door de komst van de Randstadrail en de bijbehorende ZoRo buslijn. Dit stimuleert inwoners en bedrijven om openbaar vervoer te gebruiken.

Mijlpalen

2022: Wij stimuleren fietsgebruik door het aanleggen van een verkeersveilig en aantrekkelijk netwerk van fietspaden. Bij de aanleg van de A16, die in 2023 gereed is, worden meer fietspaden naar Rotterdam aangelegd.

2025: 30% minder CO₂-uitstoot t.o.v. 2015. Zero-emissie doelgroepenvervoer in aanbestedingen De RET heeft zich gecommitteerd aan de inzet van emissieloze voertuigen vanaf 2025.⁹

2030: Alle regionale OV waarvoor de provincie concessiehouder is, is volledig emissievrij. Wij hebben een goede laadinfrastructuur.

¹⁰ Doel van de Rijksoverheid

2035: Alle nieuw verkochte personenauto's rijden CO₂-emissievrij.¹⁰

2050: Mobiliteit binnen Lansingerland is CO₂-neutraal (zero-emissie).

Dit bereiken we door:

- Te zorgen voor een goede infrastructuur van laadpalen.
- Het gebruik van de fiets aantrekkelijk te maken door de uitbreiding van een snel, veilig en mooi fietsroute-netwerk.
- Te zorgen voor snelle en aantrekkelijke openbaar vervoerverbindingen naar de omgeving met slimme vervoersknooppunten.
- Ervoor te zorgen dat ons beleid past binnen de bredere visie van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH).
- Inzetten op zero-emissie vervoer bij concessies van doelgroepenvervoer.
- Vrachtvervoer waar mogelijk te verduurzamen door voor verder weg gelegen bestemmingen ook in te zetten op bijvoorbeeld spoorvervoer en ruimte te bieden aan tankstations voor alternatieve brandstof.

Openbaar vervoer en fiets

Bij de inrichting van nieuwe wijken en infrastructuur houden we rekening met openbaar vervoer en fietsverbindingen. Met een goed fietsnetwerk en goed openbaar vervoer stimuleren we onze inwoners om de auto te laten staan. Hiermee worden onnodige autokilometers voorkomen.

In 2019 wordt het vervoersknooppunt station Lansingerland-Zoetermeer geopend, waar trein, Randstadrail, bus, auto en fiets bij elkaar komen. Om het gebruik van de fiets te stimuleren maken we de Randstadrail en NS stations zo aantrekkelijk mogelijk door het aanbieden van voldoende gratis bewaakte fietsenstalling, P&R mogelijkheden, leenfietsen, et cetera. Ook wordt er gewerkt aan een veilige en prettige infrastructuur voor de fiets waarmee we fietsgebruik stimuleren en onderzoeken we mogelijkheden voor zonne-energie op het dak voor oplaadpalen voor de auto en fiets.

Auto en vrachtwagen

Om Lansingerland inclusief haar kernen en bedrijventerreinen bereikbaar te houden gebruiken we zoveel mogelijk de huidige infrastructuur. We ondersteunen initiatieven voor alternatief goederenvervoer. Zo worden op dit moment de mogelijkheden onderzocht voor de eerste klimaatneutrale railterminal ter wereld langs de A12. Ook wordt de mogelijkheid van een waterstof-tankstation onderzocht.

In MRDH verband hebben wij een concessie verleend voor plaatsing van openbare laadpalen. Deze laadinfrastructuur willen wij verder uitbreiden om zo voldoende dekking te genereren voor de inwoners zonder eigen mogelijkheden voor een laadpaal. Enerzijds plaatsen wij laadpalen op aanvraag van inwoners. Daarnaast willen we ook meer laadpalen plaatsen op strategische plaatsen, bijvoorbeeld bij winkelcentra. Wij verwachten in totaal meer dan 200 openbare laadpalen te plaatsen voor 2020.

4. Circulaire economie

In 2050 is Lansingerland een circulaire economie.

Wij vervullen een belangrijke rol in de transitie naar een circulaire economie. We werken intensief samen met onze partners om deze nieuwe economie vorm te geven. We experimenteren, tonen lef en leren van onze ervaringen. We gaan slim om met ons afval en kijken met een circulaire bril naar onze nieuwbouw, buitenruimte en inkoop.

Daarom zetten wij stevig in op de domeinen:

- Ruimte, wonen en bouwen,
- Economie en ondernemen,
- Eigen bedrijfsvoering.

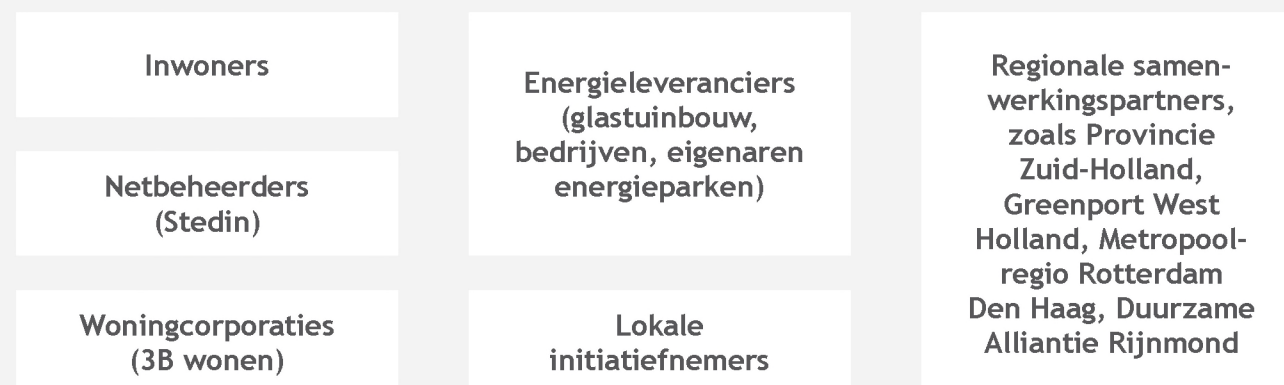
4.1 De opgave

De vijf transitieagenda's die volgden uit het Nationaal Grondstoffenakkoord bevatten benodigde maatregelen om de Nederlandse economie in 2050 praktisch volledig te laten functioneren op herbruikbare grondstoffen.

Gemeenten, bedrijven en bewoners gebruiken geen primaire grondstoffen en afval wordt optimaal gescheiden. In 2030 moet Nederland al 50 procent minder primaire grondstoffen gebruiken (mineralen, metalen en fossiele brandstoffen).

3.3 Betrokken stakeholders

De gemeente Lansingerland kan een de energietransitie niet alleen realiseren. Hiervoor zoekt zij actieve samenwerking met diverse stakeholders. Bij het thema energietransitie zijn onder meer de volgende stakeholders betrokken:

¹¹ Landelijk programma VANG Buitenshuis

4.2 Einddoel en mijlpalen

Einddoel (visie 2050)

In 2050 is Lansingerland een circulaire economie. Wij sluiten grondstofkringlopen met een zo hoog mogelijk behoud van waarde. Dit geldt voor de eigen bedrijfsvoering, voor inwoners en bedrijven en alle bouwprojecten in onze gemeente. We werken hierbij samen met (keten) partners, inwoners en bedrijven.

Domein Ruimte, wonen en bouwen

Mijlpalen

2019-2020: Opstellen en implementatie nieuw afvalbeleid

2020: Ontwikkeld en vastgesteld gemeentelijk beleid voor circulaire eisen in vergunningen, regelgeving en aanbestedingen voor onderhoud, verbouw, nieuwbouw en de Grond, Weg en Waterbouw (GWW) sector in de gemeente. Dit blijven we doorontwikkelen

2030: Afvalwaterketen is circulair (in regionaal verband)

2050: Volledig circulair en dus 0 kg. (rest)afval.¹³

Dit bereiken we door:

Nieuwbouw

Wij zien grote kansen in de nieuwbouwwijken die wij ontwikkelen. De vele tonnen materialen kunnen verduurzaamd worden door hergebruik van onderdelen, inzet van gerecyclede of biobased materialen en het gebruik van materialenpaspoorten. We stimuleren projectontwikkelaars circulaire materialen en principes toe te passen door samen te werken. Momenteel werken we hier bijvoorbeeld aan in Parkzoom, Wilderszijde, Hordijk en Meerpolder. Hiervoor zetten wij onder andere de instrumenten GPR-gebouw en -stedenbouw in.

Afval

Wij stellen een nieuw afvalbeleid op, dat in 2019 in gaat. Ons nieuwe beleid is erop geënt om afvalscheiding door bewoners verder te faciliteren. We faciliteren en informeren bewoners en we hebben aandacht voor zowel de hoeveelheid afval (kwantiteit) als de zuiverheid van de afvalstromen (kwaliteit). We werken ook samen met de afvalinzamelaar, door prikkels te geven zo circulair mogelijk te werken bij de inzameling en verwerking. Ook zetten wij maximaal in op circulariteit bij de herinrichting van het afvalbrengstation. We bieden mogelijkheden om zo goed mogelijk te scheiden, we creëren een rol voor educatie en kringloopwinkels en de gebruikte bouwmaterialen zijn zoveel mogelijk circulair. We voeren we diverse pilotprojecten uit. Zo verstrekken we bijvoorbeeld circulaire afvalbakjes aan bewoners, gemaakt van eigen PMD. Zo kunnen zij weer gemakkelijk hun GFT inzamelen en zijn zij bewuster bezig met hun afval.

Domein Economie en ondernemen

Mijlpalen

Door onze beperkte invloed op de inkoop en afvalstromen van bedrijven nemen wij geen specifieke doelen op voor deze gehele sector.

Bedrijven hebben echter stevige doelstellingen op het gebied van circulariteit, waar wij hen graag bij helpen.

Enkele doelstellingen:

2022: 50% minder bedrijfsafval in de kantoor-, winkel- en dienstensector.¹¹

2027: Emissieloze kassen met gesloten waterkringloop.¹²

2050: Bedrijfsvoering van het bedrijfsleven is volledig circulair. Alle materialen worden optimaal (her) gebruikt, dus 0 kg restafval.¹³

Dit bereiken we door:

Samenwerking met bedrijfsleven

We staan aan het begin van een gezamenlijke transitie, waarbij de ondernemers in de gemeente een belangrijke rol kunnen spelen. We stimuleren graag hun circulaire initiatieven waar we kunnen, bijvoorbeeld door adviseren, faciliteren en pilots om barrières in regelgeving weg te nemen. Wij kunnen daarmee randvoorwaarden voor een circulaire economie scheppen.

Ondernemers sluiten zelf hun afvalcontracten af en zodoende heeft de gemeente hier beperkte invloed op. De gemeente adviseert wel gevraagd en ongevraagd lokale ondernemers op het gebied van afvalinzameling en -scheiding. Een voorbeeld is het initiatief 'Bakkie Bakkie' waar we de winkeliersvereniging van Berkel Centrum adviseren en faciliteren over hun afvalscheidingsinitiatief door kennis en ruimte beschikbaar te stellen. Ook participeren we in het regionale netwerk Afvalwaterketen Delfland, dat focust op het terugwinnen van grondstoffen en energie (TEA) uit de afvalwaterketen.

Domein Eigen bedrijfsvoering

Mijlpalen

2022: 10% van alle gemeentelijke inkoop is circulair.

2030: 50% van alle gemeentelijke inkoop is circulair.

Optimaal gebruik van uitgaande materiaalstromen

2050: Volledig circulaire inkoop. Geen restafval uit onze bedrijfsvoering.¹⁴

Dit bereiken we door:

Eigen organisatie

We hebben in 2017 het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen ondertekend. Vervolgens hebben we het Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen

2018-2020 opgesteld en geven daar nu uitvoering aan. We werken hierbij intensief samen met leveranciers om hen uit te dagen om onze producten zo circulair mogelijk aan te bieden. Zo zetten we samen stappen naar een volledig circulaire inkoop. We stellen de duurzaamheidscriteria van Pianoo - Expertisecentrum als eis in al onze aanbestedingen. We namen circulariteit mee als belangrijk criterium in aanbestedingen zoals de catering en het drukwerk. Voor de komende periode geldt dit bijvoorbeeld voor onze ICT, renovatie van sportvelden en kantoorbeplanting. Ook kopen wij vanaf 2016 100% duurzaam in, in MRDH verband. Lansingerland is hierbij proeftuin voor gecompliceerde projecten. Vanaf 2018 scheiden wij het afval van onze eigen bedrijfsvoering in vier stromen en overblijvend restafval. We onderzoeken hoe we onze afvalstromen zo hoogwaardig mogelijk in kunnen zetten.

Buitenruimte

Wij beheren de buitenruimte met daarin veel straatmeubilair, bestrating, verlichting, enz. Hier kunnen we een grote impact maken. We gaan zo slim mogelijk om met deze materialen. We zetten in op het verlengen van de levensduur door repareren in plaats van vervangen, vervangen

Recyclen en repareren van materialen zorgt voor een lage milieu impact.

van onderdelen in plaats van het geheel, hergebruik van onderdelen en het recyclen van materialen. Indien nieuwe materialen noodzakelijk zijn, kiezen we bij voorkeur voor de optie met een lage milieu impact, bijvoorbeeld door het gebruik van circulaire of biobased materialen. Door actief aan de slag te gaan met inkoop van circulaire en/of biobased producten, brengen we de markt hiervoor verder op gang. Ook is het essentieel om in kaart te brengen welke materialen we beheren en de verwachte timing dat deze vrijkomen aan het einde van hun levensduur. Dit geldt niet alleen voor de buitenruimte, maar bijvoorbeeld ook voor onze eigen gebouwen. Ook nemen we circulaire eisen, bijvoorbeeld op het gebied van materiaalgebruik, meer en meer op in beleid rondom bouwen en de buitenruimte, zoals de leidraad Duurzame Inrichting Openbare Ruimte (DIOR) en leidraad Duurzame Gebiedsontwikkeling (DGO).

Tenslotte werken we aan optimaal gescheiden inzameling bij publieke afvalbakken.

¹² Regionaal project Emissieloze Kas

¹³ Rijksbrede programma 'Nederland Circulair in 2050'

¹⁴ In 2017 is het Grondstoffenakkoord ondertekend om de doelstelling uit Nederland Circulair 2050 te bereiken

Duurzaam afvalwater

We gaan op een duurzame manier om met afvalwater. Afvalwater is een waardevolle bron van grondstoffen en de RWZI heeft de functie van grondstoffenfabriek. Bij de aanleg en het onderhoud van de riolering kiezen we voor de toepassing van duurzame materialen en aanlegtechnieken. Hiermee vermindert de vraag naar grondstoffen benodigd voor de aanleg en onderhoud van het systeem en kan bijvoorbeeld de CO₂-uitstoot tijdens werkzaamheden worden teruggedrongen. We winnen energie uit de warmte van het afvalwater en besparen energie met bijvoorbeeld zuinige pompen en gemalen. Gescheiden inzameling van hemel- en afvalwater zorgt

voor een 'dikkere' (meer geconcentreerde) stroom van afvalwater, wat de mogelijkheden voor terugwinning van grondstoffen bevordert en er tevens voor zorgt dat de RWZI efficiënter kan werken. We stimuleren het hergebruik van hemelwater en grijswater.

Pilotprojecten

Dagelijks zijn er innovaties op het gebied van circulaire economie. Wij volgen de innovaties en waar mogelijk starten we pilotprojecten. Zo voeren we bijvoorbeeld pilotprojecten uit in de afvalwaterketen samen met regionale partners, onder andere voor het terugwinnen van fosfaten.

4.3 Betrokken stakeholders

De gemeente Lansingerland kan en wil niet alleen een circulaire economie creëren. Samenwerking met (lokale) stakeholders, ondernemers en inwoners is hard nodig om de einddoelen te kunnen bereiken. Bij dit thema zijn onder andere de volgende stakeholders betrokken:

5. Klimaatadaptatie

Wij maken Lansingerland klimaat-proof.

Als gevolg van klimaatverandering wordt het weer extremer: met risico op overstromingen, wateroverlast door extremere piekbuien, hitte periodes en periodes van droogte. Het is belangrijk om maatregelen te treffen om de effecten hiervan het hoofd te kunnen bieden. Hier heeft de gemeente een belangrijke rol. Aangezien een groot deel van ons oppervlakte in beheer van inwoners en bedrijven is, pakken we dit samen met hen op.

5.1 De opgave

In de landelijke Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie hebben het Rijk, provincies, gemeentes en waterschappen de gezamenlijke ambitie vastgelegd dat Nederland in 2050 zo goed mogelijk klimaatbestendig en waterrobuust

is ingericht. De gemeente Lansingerland stelt een duurzaamheidsvisie water op. De twee belangrijkste thema's zijn het aanpassen van de bebouwde omgeving aan de gevolgen van klimaatverandering (ruimtelijke adaptatie) en een duurzame omgang met afvalwater.

De Ruimtelijke adaptatie kent een viertal opgaven:

1. Overstromingen: de kans op overstromingen blijft in Lansingerland tot 2050 ongeveer gelijk. De overlijdensrisico's voldoen aan de norm en dalen nog richting 2050 door geplande maatregelen.
2. Wateroverlast: de intensiteit van buien neemt toe met 12 tot 25%. De kwetsbaarheid voor hemelwateroverlast neemt toe richting 2050 en ook de kans op grondwateroverlast neemt toe.
3. Hitte: Het aantal tropische dagen verdubbelt richting 2050. Dit heeft zijn weerslag op de volksgezondheid maar ook op de kwaliteit van het oppervlakte water.
4. Droogte: Het neerslag tekort stijgt, wat lokaal kan leiden tot sterke bodemdaling. Hierdoor ontstaat binnen delen van de gemeente Lansingerland kans op paalrot en zettingsschade.

Ten aanzien van het tweede thema, een duurzame omgang met afvalwater, zijn de ambities van de gemeente uitgewerkt in hoofdstuk 4. Circulaire Economie.

5.2 Einddoel en mijlpalen

Einddoel (Visie 2050)

Lansingerland is aangepast aan de veranderingen in het klimaat. De oplossingen voor wateroverlast, hittestress, droogte en overstromingsgevolgen worden genomen in de gehele buitenruimte: onder en boven de grond, op publiek en privaat terrein. Het gaat om blauw-groene maatregelen, zoals wadi's, het vergroten van oppervlaktewater, het verwijderen van tegels in de tuin, het terugbrengen van stedelijke waterlopen of waterpleinen. Traditionele 'harde' natte infrastructuur blijft natuurlijk een rol spelen, bijvoorbeeld hemelwaterafvoer- en infiltratie-riolen, maar soms ook speciaal geconstrueerde bergingsbassins onder straten of gebouwen.

Kortom: 'Lansingerland is klimaatproof door voldoende koelend vermogen uit groen en water (vergroening) en adequate maatregelen tegen wateroverlast (verblauwen) in de publieke en private ruimte'.

Domein Ruimte, wonen en bouwen

Het integraal aanpakken van de buitenruimte vereist een andere manier van werken, waarbij disciplines zoals ruimtelijke ordening, groenbeheer, water- en rioolbeheer zullen moeten samenwerken om te komen tot integrale oplossingen. Ook burgers en bedrijven spelen een zeer belangrijke rol, aangezien de meerderheid van het bebouwd gebied in handen is van private partijen. Ook in het private domein zijn maatregelen nodig. Ruimtelijke adaptatie in Lansingerland is daarom niet alleen een ruimtelijke opgave, maar ook een organisatorische en maatschappelijke opgave.

Mijlpalen

2018: Kwetsbaarheid in beeld brengen door het uitvoeren van een klimaatstresstest-Light en Duurzaamheidsvisie Water.

2019: Vaststellen Duurzaamheidsvisie Water en risicodialoog voeren en strategie opstellen met daarin een ruimtelijke adaptatie strategie.

2020: Opstellen uitvoerings- en investeringsagenda. Uit de strategie volgt wanneer welke adaptatieopgave aangepakt wordt, wat een collectieve en wat een individuele aanpak vraagt en wat gekoppeld aan andere opgaven wordt uitgevoerd (meekoppelkansen).

2025: Bijstellen visie en strategie. Inzichten en condities (bijvoorbeeld de intensiteit van extreem weer) veranderen met de tijd, en bovendien hebben we niet de middelen om alle voorziene maatregelen in één keer te nemen. Het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie stelt daarom een herhalend proces voor om de 6 jaar.

2050: Een klimaatproof Lansingerland, door zowel de publieke als de private ruimte te vergroenen en te verblauwen. Dit bereiken we door in te zetten op twee subdoelstellingen:

- i. Een groene gemeente: ter voorkoming van hittestress en wateroverlast. Met als voordeel dat we de luchtkwaliteit verbeteren en de biodiversiteit verhogen.
- ii. Een robuust watersysteem: dat overstromingen en droogte tegengaat.

Dit bereiken we door de 7 ambities voor een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting leidend te laten zijn voor de invulling van het beleid ruimtelijke adaptatie in Lansingerland. De ambities luiden als volgt:

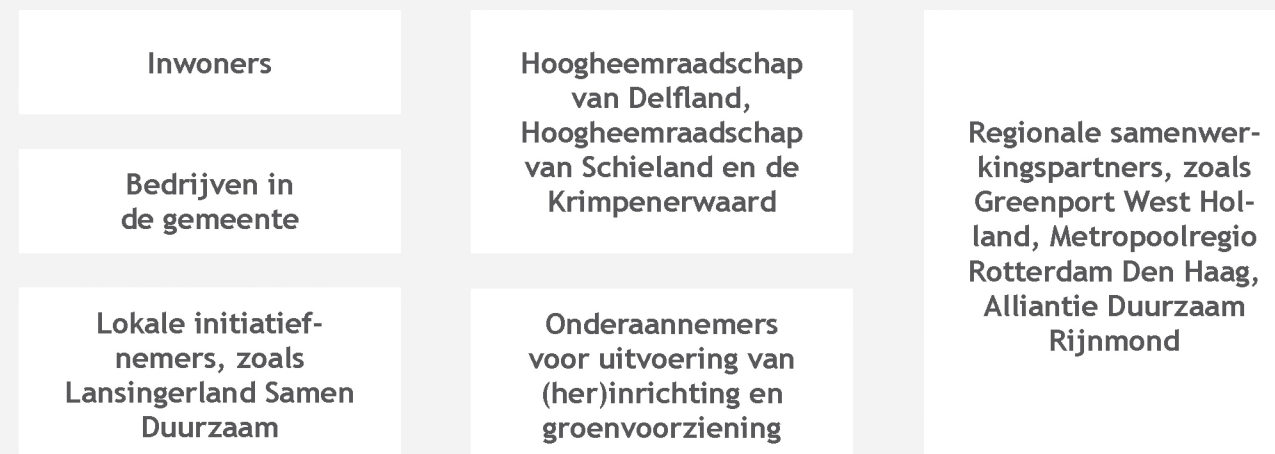
1. Kwetsbaarheid in beeld brengen door een gemeentelijke klimaatstresstest uit te voeren. Het doel van deze eerste ambitie is agendering en het creëren van bewustwording van de mogelijke kwetsbaarheden van de gemeente als gevolg van veranderingen in het klimaat.
2. Risicodialoog voeren en strategie opstellen. In de risicodialoog wordt de adaptatieopgave nader bepaald en vervolgens oplossingen gezocht voor het klimaatbestendig maken van de gemeente in samenwerking met stakeholders. De oplossingen worden gevat in een samenhangende strategie (Duurzaamheidsvisie Water).
3. Uitvoeringsagenda opstellen. De adaptatiestrategie wordt vertaald naar een meerjarige uitvoeringsagenda Ruimtelijke Adaptatie.
4. Meekoppelkansen benutten. Toepassing Ruimtelijke Adaptatie in lopende projecten. Klimaatbestendige inrichtingsprincipes in het DIOR opnemen.
5. Stimuleren en faciliteren. Zo'n 60 tot 70% van het bebouwd oppervlak is eigendom van private partijen. Het klimaatbestendig maken van een gemeente houdt dus niet op bij de overheid. Samenwerking met burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties is essentieel. Maatregelen zullen voor een deel ook in de private ruimte gezocht worden. Denk bijvoorbeeld aan het vergroenen van tuinen of het opvangen van fijnstof, geluidsreductie, het tegengaan van hittestress, behoud van biodiversiteit en economische

waarde voor de omgeving. Het realiseren van de ecologische hoofdstructuur (zoals uitgewerkt in het gemeentelijke groenstructuurplan) waarmee verschillende parken worden verbonden. Klimaatadaptatie zien wij daarom als een maatschappelijke opgave. We stimuleren bewoners en bedrijven hun tuinen te vergroenen door voorlichting en campagnes, zoals de 'Tuin van de toekomst' campagne.

6. Reguleren en borgen Ruimtelijke Adaptatie vraagt om bestuurlijke vaststelling. We reserveren voldoende ruimte voor water, vijvers en watergangen. We integreren klimaatadaptatie in het relevante gemeentelijk beleid, zoals de omgevingsvisie, omgevingsplan, Waterplan, verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP), Groenstructuurplan, groenbeheerplannen, richtlijn Duurzame Gebiedsontwikkeling (DGO) en de Leidraad Duurzame Inrichting Openbare Ruimte (DIOR).
7. Handelen bij calamiteiten. Voor grote calamiteiten in de omgeving zijn er incidentenplannen beschikbaar (incidentenplan riolering). Voor de nasleep van extreme neerslag waar Lansingerland nu en in de toekomst mee te maken kan krijgen is dit echter nog niet het geval. Maar er zullen ook plannen moeten komen met maatregelen voor watertoevoer tijdens droogte om bodemdaling en verzilting tegen te gaan en voor (zoet)watervoorziening van agrarische bedrijven en eventueel drinkwatervoorziening.

5.3 Betrokken stakeholders

De gemeente Lansingerland kan een klimaatbestendige leefomgeving niet alleen realiseren. Hiervoor moet zij samenwerken met diverse stakeholders. Bij het thema klimaatadaptatie zijn onder meer de volgende stakeholders betrokken:

6. Vervolgstappen

Duurzaamheid zit in ons dna.

Deze visie is opgesteld met de kennis van nu. We bouwen echter ook ruimte in voor innovatie en flexibiliteit, want duurzaamheid is een thema dat continu in ontwikkeling is. Waar nodig passen we onze strategie of ambities aan om aan te sluiten bij de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van innovatie of wet- en regelgeving. Zo verwachten wij dat het Nationale klimaatakkoord in 2019 vastgesteld wordt.

De lange termijn doelstellingen in deze visie worden opgeknipt in concrete projecten en acties. De uitvoering van deze projecten is een grote opgave. We werken

De rol van het team is om duurzaam- heid te verweven in alle activiteiten van de gemeente.

hieraan met een team van duurzaamheidsadviseurs. De rol van het team is om duurzaamheid te verweven in alle activiteiten van de gemeente. Delen van de duurzaamheidsvisie hebben

een link met het ruimtelijk beleid en een ander deel met het gemeentelijk inkoopbeleid en afvalbeleid. Alle drie de hoofdthema's hebben een impact op de fysieke leefomgeving. Het duurzaamheidsbeleid wordt onderdeel van de Omgevingsvisie en zal zo integraal onderdeel worden van het beleid in de fysieke leefomgeving. De Omgevingsvisie maakt de ruimtelijke impact van de energietransitie zichtbaar en ook de relatie met bijvoorbeeld ruimtelijke kwaliteit, geluid en natuur. Vanuit de beleidscyclus zal duurzaamheid een plek krijgen in programma's en uiteindelijk een plek krijgen in de Omgevingsplannen. Door evaluatie en monitoring zal nieuw beleid ontwikkeld worden en een plek krijgen in onze Omgevingsvisie. Daarom werkt het programma nauw samen met de overige teams.

Veel doelen kunnen daarnaast alleen behaald worden door samen te werken met de inwoners, bedrijven en andere partners in de gemeente. Afhankelijk van het onderwerp nemen wij daarbij de rol aan die past bij een gemeente. Waar mogelijk faciliteren en ondersteunen wij onze inwoners en bedrijven.

Zowel intern als extern is communicatie erg belangrijk. Zo creëren we bewustzijn en nemen we anderen mee met de achterliggende gedachte bij onze duurzaamheidsambities.

Jaarlijks evalueren we waar we staan en wat we hebben bereikt. In 2019 ontwikkelen we een monitoringssysteem. Op deze wijze monitort het college de voortgang en wat er nieuw wordt opgepakt en geprioriteerd. De gemeenteraad wordt op de hoogte gehouden over de resultaten van het programma.

LANSINGERLAND DUURZAAM IN 2050

Energietransitie

Wonen, ruimte en bouwen

- 2018:** Geen nieuwbouw meer aan het aardgas.
- 2020:** 2021: Huurwoningen woningcorporaties gemiddeld energielabel B.
- 2021:** Lokaal energietransitieplan: per wijk bepalen wat de warmtebron wordt en de geplande afsluiting van het gasnet.
- 2025:** Pilot afgerond 500 bestaande woningen aardgasvrij.
- 2030:** 15.000 bestaande woningen aardgasvrij.
- 2045:** Bijna alle 30.000 bestaande woningen aardgasvrij.

Bedrijven

- 2020:** Nieuwe kassen klimaatneutraal. + 50% energiebesparing bij bestaande kassen.
- 2025:** Duurzame energie: integraal onderdeel van onze ruimtelijke opgave, heeft plek in onze omgevingsvisie.
- 2030:** Gemeentedekkend warmtenet voor glastuinbouw: 40% minder CO₂ uitstoot t.o.v. 2013.
- 2040:** 25% van ons elektriciteitsverbruik binnen de gemeente opgewekt. 75% van ons elektriciteitsverbruik buiten de gemeente opgewekt. De glastuinbouwsector opereert klimaatneutraal.

Gemeente

- 2018:** Duurzaamheid is vast selectiecriteria bij gemeentelijke aanbestedingen.
- 2020:** Zonnedaken op alle gemeentelijke gebouwen, waar dit technisch mogelijk is. >700 ZONNEPANELEN op gemeentelijk vastgoed (streven).
- 2025:** Emissieloos doelgroepenvervoer vanaf 2025.
- 2035:** Gemeentelijk vastgoed aardgasvrij.

Mobiliteit

- 2022:** Stimuleren fietsgebruik: zijn onze belangrijkste fietsverbindingen verkeersveilig en aantrekkelijk.
- 2025:** 30% minder CO₂-uitstoot t.o.v. 2015.
- 2030:** Alle regionale OV volledig emissievrij + Goede laainfrastructuur.

EINDDOEL

In 2050 is de gemeente Lansingerland volledig CO₂-neutraal. Energie wekken we volledig op uit hernieuwbare bronnen. Deze hernieuwbare bronnen komen zoveel mogelijk uit de gemeente zelf.

Circulaire economie

Wonen, ruimte en bouwen

- 2020:** Nieuw gemeentelijk beleid voor circulaire eisen in vergunningen, regelgeving en aanbestedingen voor onderhoud, verbouw, nieuwbouw. Dit geldt ook voor Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW) sector.
- 2030:** Regionale afvalwaterketen is circulair.

Bedrijven

- 2019:** Opstellen & invoeren nieuw afvalbeleid.
- 2022:** 50% minder bedrijfsafval in de kantoor-, winkel- en dienstensector.
- 2025:** Emissie-loze kassen met gesloten waterkringloop.

Gemeente

- 2030:** 50% van alle gemeentelijke inkoop is circulair. Optimaal gebruik van uitgaande materiaalstromen.

EINDDOEL

In 2050 is Lansingerland een circulaire economie. Wij sluiten grondstofkringlopen met een zo hoog mogelijk behoud van waarde.

Klimaatadaptatie

Wonen, ruimte en bouwen

- 2020:** Klimaatbestendig inrichten onderdeel van ons beleid en handelen.
- 2025:** Waar mogelijk scheiding afvalwater en regenwater.
- 2050:** Robuust water- en groensysteem dat wateroverlast en bodemdaling tegengaat én verkoeling biedt.

EINDDOEL

Lansingerland optimaal aangepast aan de veranderingen in het klimaat.

7. Colofon

Dit is een uitgave van de gemeente Lansingerland.

We bedanken iedereen die aan deze visie heeft meegewerkt, zowel intern als extern, door aanwezigheid bij de heidagen of op een andere wijze. Naast een aantal betrokken inwoners van Lansingerland hebben de volgende bedrijven meegewerkt:

3B Wonen
 APPM
 BAR Organisatie
 Breman Installatiegroep
 Bunnik Plants
 Buro Loo
 Cyclus NV
 Eneco
 Greenparc Bleiswijk
 Greenport West-Holland
 Hoogheemraadschap Delfland
 Hoogheemraadschap Schieland & Krimpenerwaard
 Houweling Groep
 Lansingerland Samen Duurzaam
 LEDatWORK
 LTO Glaskracht
 Nieuwe Lansinger Stroom
 Provincie Zuid-Holland
 Renewi
 Rebel Groep
 Royal Lemkes
 Stedin
 Wageningen University & Research

Redactie: Gemeente Lansingerland
Productie: Soet & Blank Tekst & Communicatie, Breda

Fotobronnen:
 Ons Water
 Hier Verwarmt
 Jan Willem Groen
 Gemeente Lansingerland
 Hoogheemraadschap van Schieland en Krimpenerwaard
 Hoogheemraadschap van Delfland

© 2018 Gemeente Lansingerland

Veel doelen kunnen alleen behaald worden door samen te werken met de inwoners, bedrijven en andere partners in de gemeente.

| Gemeente Lansingerland

Gemeente Lansingerland

Tobias Asserlaan 1
2662 SB Bergschenhoek

Postbus 1
2650 AA Berkel en Rodenrijs

T 14 010
W www.lansingerland.nl